

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
ISBN: 978-606-8624-17-4

EYEWITNESSES VERSUS WITNESSES ASSISTANT IN FORMER AND CURRENT LEGISLATION

Ivan Anane, Assoc. Prof., PhD
"Ovidius" University of Constanța

Abstract: Can be heard as a witness, any person who has knowledge of facts or factual circumstances which constitute evidence in a criminal case, this quality can have both eyewitness and witness assistant. Eyewitness and witness assistant were required to submit in the Old Code of Criminal Procedure or two oaths uttered a formula in the judicial proceedings in the New Code of Criminal Procedure, shall take an oath or solemn declaration. Both the criminal procedure law the old and the new, do not distinguish between the quality of eyewitness and a witness assistant, but legal practice demonstrated and further demonstrates that the two qualities exist and are still used consistently in the preparation of acts of criminal procedure.

Keywords: witness, witness assistant, Old Code of Criminal Procedure, the new Code of Criminal Procedure, procedural act.

În Vechiul Cod Penal, persoana care avea cunoștință despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal, putea fi ascultată în calitate de martor, iar în Noul Cod de Procedură Penală avem o redefinire, constând în aceea că, poate fi audiată în calitate de martor, orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt, care constituie probă în cauza penală, în opinia noastră cele două definiții nu se deosebesc foarte mult întrucât abordează problema persoanei, a individului care ar putea să perceapă vreo faptă sau o împrejurare la care să fie efectiv prezent.

Formula *constituie probă în cauza penală* introdusă în Noul Cod de procedură penală, din punctul nostru de vedere, nu era necesară întrucât declarațiile martorilor oricum făceau parte și în Vechiul Cod de procedură penală din probe sau mijloace de probă, având același efect probatoriu ca și celelalte probe și mijloace de probă enumerate în dispozițiile legale.

În același timp, în vechea reglementare, persoana obligată a păstra secretul profesional, nu putea fi ascultată ca martor cu privire la faptele și împrejurările de care a luat cunoștință în exercițiul profesiei fără încuviințarea persoanei sau a unității față de care era obligată a păstra secretul, iar în noua reglementare se stipulează faptul că nu pot face obiectul declarației martorilor, acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidențialitate, poate fi opusă prin lege organelor judiciare. Aceste fapte sau împrejurări pot face obiectul declarației martorului, atunci când autoritatea competentă sau persoana îndreptățită își exprimă acordul în acest sens,

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligației de a păstra secretul sau confidențialitatea.

În opinia noastră, vechea reglementare proteja secretul profesional, în timp ce noua reglementare poate crea premisele unor abuzuri din partea organelor judiciare împotriva persoanelor care ar trebui să păstreze secretul profesional.

În Vechiul Cod de Procedură Penală, martorul depunea următorul jurământ: „Jur că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”, martorul fără confesiune depunea următorul jurământ: „Jur pe onoare și conștiință, că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu.”, iar martorul, care din motive de conștiință sau confesiune, nu depunea jurământul, rostea în fața instanței, următoarea formulă: „Mă oblig că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu.” iar în actualul Cod de Procedură Penală, textul jurământului este următorul: „Jur că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”. Referirea la divinitate se schimbă în funcție de credința religioasă a martorului.

În același timp, s-a introdus ca alternativă declarația solemnă, textul acesteia fiind următorul: „Mă oblig că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu.”.

Între primul jurământ din vechea legislație și jurământul din noua legislație nu există nici o diferență, în schimb al doilea jurământ din vechea legislație nu a mai fost prevăzut în noua legislație întrucât în opinia noastră practica judiciară a demonstrat faptul că onoarea și conștiința la unele persoane nu există iar alte persoane nici nu înțeleg sensul acestor două noțiuni sau se fac că nu înțeleg acest lucru.

Oricum în activitatea proprie de urmărire penală, am constatat faptul că foarte multe persoane audiate ca martori au considerat și consideră aceste jurăminte fiind ceva formal și nu ceva solemn. În legătură cu vechea *formulă* și actuala *declarație solemnă* nu am observat nici o deosebire de conținut ci doar de formulare.

În vechea legislație procesual penală, soțul și rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului, nu erau obligate să depună declarații ca martori.

În actuala legislație procesual penală, au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martori, următoarele persoane:

- soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului sau inculpatului;
- persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului.

În opinia noastră, vechea legislație se referea în mod generic la *soț și rude apropiate* iar actuala legislație accentuează în mod direct persoanele care au dreptul să refuze să fie audiate ca martori.

În același timp în noua legislație apare ca o noutate fostul soț, adică persoana care a avut calitatea de soț, care este inclus și acesta în rândul persoanelor care au dreptul să refuze să fie audiate ca martori.

În Vechiul Cod de Procedură Penală, martorului i se făcea cunoscut obiectul cauzei și i se arăta care sunt faptele sau împrejurările pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor cerându-i-se să declare tot ce știe cu privire la acestea.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. Section: Social Sciences
 ISBN: 978-606-8624-17-4

În Noul Cod de Procedură Penală, organul judiciar, comunică martorului calitatea în care este audiat și faptele sau împrejurările de fapt, pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor.

În ambele situații avem formularea *a fost propus ca martor*, propunere care poate veni atât din partea unor persoane implicate în procesul penal cât și din partea organelor judiciare.

În Vechiul Cod de procedură penală martorului i se făcea cunoscut obiectul cauzei cerându-i-se să declare tot ce știe iar în Noul Cod de procedură penală i se comunică martorului calitatea în care este audiat și faptele sau împrejurările de fapt.

Martorului i se aduc apoi la cunoștință o serie de drepturi și obligații, cum ar fi:

- dreptul de a fi supus măsurilor de protecție și de a beneficia de restituirea cheltuielilor prilejuite de chemarea în fața organelor judiciare atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege; (de aceste drepturi beneficiază foarte puțini martori în prezent datorită restricțiilor bugetare cât și a incompetenței de care dau dovadă unele organe judiciare)
- obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa;
- obligația de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat, atrăgându-i-se atenția că în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate dispune împotriva sa, sancțiunea amenințării judiciare;
- obligația de a da declarații conforme cu realitatea atrăgându-i-se atenția că legea pedepsește infracțiunea de mărturie mincinoasă.

În prezent, avem o nouă instituție în legea procesual penală, constând în dreptul martorului de a nu se acuza. În acest sens, declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză anterior declarației a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat, nu poate fi folosită împotriva sa.

Deși avem această formulare în textul de lege în prezent mulți martori au fost *transformați* în inculpați de către organele judiciare.

În opinia noastră, în prezent în România martorul dintr-un proces penal, are foarte multe obligații și foarte puține drepturi, acesta la un moment dat putând să fie chiar sancționat contravențional de către organele judiciare dacă nu se prezintă atunci când este citat.

În noua reglementare, a apărut o instituție nouă, instituția martorului amenințat. În cazul în care, există o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a martorului ori a unui membru de familie al acestuia, ar putea fi puse în pericol, ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declarațiilor sale, statutul de martor amenințat putând fi dispus atât de procuror în cadrul urmăririi penale, cât și de judecător în cursul procedurii de cameră preliminară.

Audierea martorului protejat se poate efectua prin intermediul mijloacelor audio/video, fără ca martorul să fie prezent fizic în locul unde se află organul judiciar.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2016. Section: Social Sciences

ISBN: 978-606-8624-17-4

O altă instituție nouă este instituția martorului vulnerabil. Această calitate fiind dispusă după caz, de procuror sau instanță, care poate decide acordarea acestui statut următoarelor categorii de persoane:

- martorului care a suferit o traumă ca urmare a săvârșirii infracțiunii ori ca urmare a a comportamentului ulterior al suspectului sau inculpatului;
- martorului minor.

Odată cu acordarea statutului de martor vulnerabil, procurorul și instanța pot dispune următoarele măsuri de protecție:

a. În cursul urmăririi penale:

- însoțirea și asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia, în cursul deplasării lor;
- audierea martorului fără ca acesta să fie prezent prin intermediul mijloacelor audio/video de transmitere, cu vocea și imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;
- supravegherea și paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare;
- protecția datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația sa.

b. În cursul judecării:

- supravegherea și paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare;
- însoțirea sau asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;
- nepublicitatea ședinței de judecată pe durata ascultării martorului;
- ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată prin intermediul mijloacelor audio/video de transmitere, cu voce și imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;
- protecția datelor de identitate ale martorului și acordarea unui pseudonim sub care acesta va depune mărturie.

În situațiile de mai sus, putem regăsi atât martorul ocular, cât și martorul asistent, martorul ocular fiind cel care observă în mod direct comiterea unei infracțiuni, iar martorul asistent fiind martorul folosit de către organele judiciare în îndeplinirea unor acte procesual-penale, cum ar fi: cercetarea la fața locului, reconstituirea, percheziția domiciliară, percheziția unui autovehicul, percheziția corporală, ridicarea de obiecte și înscrisuri și, în general, la încheierea oricărui proces verbal întocmit atât de către lucrătorii de poliție, lucrătorii de poliție judiciară, procurori și instanțe de judecată.

Atât în situația martorului ocular, cât și în situația martorului asistent, avem trei etape la audierea acestora, constând în:

- identificarea martorului: organul judiciar adresează întrebări martorului cu privire la nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii, codul numeric personal, numele și prenumele părinților, cetățenia, starea civilă, situația militară, studii, profesia sau ocupația, locul de muncă, domiciliul și adresa unde locuiește efectiv, numărul de telefon, precum și orice alte date pentru stabilirea situației sale personale;

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
 Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2016. *Section: Social Sciences*
 ISBN: 978-606-8624-17-4

- ascultarea liberă sau relatarea liberă: martorul este lăsat să relateze cu lux de amănunte toate datele pe care le are în legătură cu infracţiunea sau infracţiunile, persoanele care au comis infracţiunea sau infracţiunile;

- ascultarea dirijată: organul judiciar adresează întrebări în legătură cu comiterea infracţiunii sau infracţiunilor în legătură cu suspjecii sau inculpații în cauză, și alte întrebări în legătură cu cauza.

Atât în cazul martorului ocular, cât și în cazul martorului asistent, se ține cont de aptitudinile psiho-fizice ale acestora, ținându-se cont atât de auzul, văzul, cât și de exprimarea verbală a acestora, precum și de nivelul de pregătire profesională, intelectuală. În acest sens, o declarație poate fi dată de un om al străzii, și o altă declarație poate fi dată de un absolvent al unei facultăți de drept.

În cazul comiterii unui omor, martorul ocular poate fi inclusiv minorul până în 14 ani care se afla în locuință, în momentul în care victima a fost înjunghiată de către concubinul cu care avea o relație de peste 7 ani. În schimb, calitatea de martor asistent în cadrul comiterii aceleași infracțiuni, nu poate fi o persoană minoră, ci poate fi o persoană majoră, atât cu ocazia întocmirii procesului verbal de cercetare la fața locului, cât și în cazul reconstituirii.

Martorul asistent participând efectiv cu organele judiciare la efectuarea acestor acte procedurale, acte procedurale consemnate în scris prin încheierea unor procese verbale, aceste procese verbale fiind semnate pe fiecare pagină de către martorul asistent împreună cu toți participanții la încheierea acestor acte procesuale, în speță: organul judiciar, specialistul criminalist, suspectul/inculpatul în cauză.

În cazul infracțiunii de furt dintr-un supermarket, martorul ocular poate fi inclusiv agentul de pază de la societatea care asigură securitatea supermarketului, acesta neavând calitatea de agent constatat, întrucât în legislația procesual penală, calitatea de agent constatat, o pot avea: polițiștii, polițiștii de frontieră, jandarmii și alte organe ale statului abilitate conform legii. În același timp, în cazul furtului din supermarket cel de-al doilea lucrător de la societatea care asigură securitatea supermarketului, care nu a fost de față la comiterea furtului, poate avea calitatea de martor asistent la întocmirea actelor procesuale, cum ar fi: cercetarea la fața locului, reconstituirea, ridicarea de obiecte sau înscrisuri sau vizionarea imaginilor de pe camerele video instalate în supermarket, toate acestea fiind finalizate prin întocmirea proceselor verbale semnate pe fiecare pagină atât de către martorul ocular în primă fază, cât și de către martorul asistent în cea de-a doua fază.

În cazul constatării unui accident de circulație cu victimă, când la fața locului se deplasează o patrulă mixtă formată dintr-un polițist de la Poliția Națională și un polițist local, polițistul de la Poliția Națională va avea calitatea de agent constatat, iar agentul de poliție locală va avea calitatea de martor ocular, dacă la fața locului nu se află decât conducătorul auto care este și victimă, în același timp la sosirea echipei de cercetare la fața locului un alt polițist local poate avea calitate de martor asistent la întocmirea procesului verbal de cercetare la fața locului.

Concluzii: După cum am observat, legea procesual penală, nu distinge între calitatea de martor ocular și calitatea de martor asistent, însă practica judiciară a demonstrat și demonstrează în

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)
CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication
Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016. *Section: Social Sciences*
ISBN: 978-606-8624-17-4

continuare că cele două calități există, și sunt folosite în mod constant în întocmirea actelor procesuale, la martorul ocular fiind folosită noțiunea de „martor”, iar la martorul asistent fiind folosite ambele noțiuni, atât cea de „martor”, cât și cea de „martor asistent”.

BIBLIOGRAFIE:

- Vechiul Cod de procedură penală;
- Noul Cod de procedură penală;
- Practică judiciară proprie.